Stanowisko Podkomitetu do spraw rozwoju lokalnego kierowanego przez społeczność dotyczące roli instrumentu RLKS w perspektywie 2028-2034 oraz jego miejsca w Planie Partnerstwa Krajowego i Regionalnego

W czerwcu 2026 r. Rada Unii Europejskiej przedstawiła kompromisową wersję rozporządzenia dotyczącego Planu Partnerstwa Krajowego i Regionalnego (PPKR). W projekcie uwzględniono rozwój kierowany przez społeczność (RLKS), w tym LEADER i RLKS rybacki, jako jeden z instrumentów zintegrowanego rozwoju terytorialnego.

Podkomitet ds. RLKS, działający w ramach Komitetu ds. Umowy Partnerstwa na lata 2021-2027, przedstawia stanowisko dotyczące wykorzystania potencjału instrumentu Rozwój Lokalny Kierowany przez Społeczność w okresie programowania 2028-2034.

1. Wielofunduszowe Lokalne Strategie Rozwoju pełniej odpowiadają na lokalne potrzeby

Doświadczenia z perspektywy 2021-2027 dotyczące instrumentu RLKS/LEADER wskazują, że pomimo licznych trudności wdrożeniowych, realizacja wielofunduszowych lokalnych strategii rozwoju (LSR), łączących działania odpowiadające celom Wspólnej Polityki Rolnej (WPR) oraz Polityki Spójności (PS), pozwala w pełniejszym zakresie reagować na potrzeby lokalnych społeczności.

Powyższe znajduje potwierdzenie w projekcie *Wytycznych dotyczących wdrażania Krajowych i Regionalnych Planów Partnerstwa*, w którym Komisja Europejska zaleca stosowanie wielosektorowego podejścia w strategiach RLKS, ponieważ przynosi ono większą wartość dodaną dla lokalnych społeczności.

Wielosektorowość RLKS może obejmować zarówno PS i WPR, jak i Wspólną Politykę Rybacką.

2. Nowe regulacje unijne powinny wspierać realizację wielosektorowych LSR

Projekt rozporządzenia PPKR tworzy jeden Fundusz łączący dotychczas odrębne fundusze polityki spójności, wspólną politykę rolną oraz politykę rybołówstwa i unijną politykę morską. Nadal jednak obowiązywać będą odrębne rozporządzenia dotyczące poszczególnych funduszy/polityk. Co więcej, zgodnie z wzorem PPKR oraz projektem *Wytycznych dotyczących wdrażania Krajowych i Regionalnych Planów Partnerstwa*, podstawowa jednostka poszczególnych rozdziałów w PPKR (*measure*) przypisana ma być wyłącznie do jednego celu ogólnego z art. 2. W ten sposób w praktyce proponowany system uniemożliwia lub znacznie utrudnia wdrażanie strategii RLKS, które przewidywałyby realizację powiązanych ze sobą działań, odpowiadających celom kilku unijnych polityk.

Podkomitet widzi potrzebę kontynuacji dyskusji na forum Unii Europejskiej w celu wypracowania rozwiązania umożliwiającego wdrażanie strategii wielosektorowych, np. przez przyjęcie odstępstwa, że w przypadku instrumentu RLKS możliwe jest wskazanie kilku celów ogólnych dla jednego *measure*.

Należy dążyć także do ujednolicenia zasad wdrażania LEADER / RLKS w ramach trzech polityk: rolnej, spójności i rybołówstwa. Rozbieżności przepisów na poziomie UE powinny zostać wyeliminowane albo – w zakresie, w jakim okaże się to niemożliwe – maksymalnie ograniczone przez odpowiednie rozwiązania krajowe.

3. Silniejsze powiązanie RLKS z polityką rozwoju województw

RLKS stanowi jedno z narzędzi polityki rozwoju regionalnego, mające szczególne znaczenie dla wspierania rozwoju lokalnego na obszarach wiejskich. Dlatego konieczne jest zapewnienie spójności i komplementarności LSR ze strategią rozwoju województwa, a także koordynacja RLKS z innymi instrumentami terytorialnymi, funkcjonującymi na obszarze objętym LSR.

W interesie samorządów województw leży możliwie najpełniejsze wykorzystanie doświadczeń i potencjału wypracowanego przez LGD. Samorządy województw, biorąc pod uwagę dotychczasowe doświadczenia regionalne uwarunkowania oraz potrzeby rozwojowe, powinny rozważyć realizację w ramach swoich rozdziałów regionalnych PPKR instrumentu RLKS, w ramach którego wsparcie otrzymają te LGD, które charakteryzuje wysoka jakość i efektywność wdrażania LSR, w zakresie odpowiadającym specyfice regionu.

4. Jasne zasady odpowiedzialności za wyniki

Nowa logika interwencji w ramach PPKR wymaga dostosowania zasad funkcjonowania LGD do specyfiki nowego systemu. Podobnie jak inne instytucje i organizacje zaangażowane w PPKR, LGD będą odpowiedzialne, w tym finansowo, za realizację wskaźników wynikających ze strategii i projektów. Należy jednoznacznie określić odpowiedzialność poszczególnych podmiotów za osiąganie zaplanowanych rezultatów oraz konsekwencje finansowe niewykonania zakładanych celów. System ten musi zawierać mechanizmy chroniące przed utratą środków z UE w przypadku niewykonania wskaźników przez LGD.

5. Od biurokracji w stronę aktywizacji społeczności lokalnych

Pozytywne doświadczenia z RLKS nie mogą przysłonić faktu, że instrument ten potrzebuje reformy. W wyniku komplikacji procedur w dużej mierze LGD zaczęły przekształcać się w podmioty biurokratyczne, zmuszone do koncentracji przede wszystkim na formalnych aspektach dystrybucji środków, zatracając równocześnie swoją pierwotną funkcję. Konieczne jest systemowe odwrócenie tego trendu.

LGD muszą zyskać przestrzeń do tego, by w większym stopniu angażować się w proces animacji lokalnych społeczności i zachęcanie ich do podejmowania oddolnych inicjatyw. Priorytetem dla RLKS powinna być realizacja projektów w takich dziedzinach, w których dla powodzenia niezbędne jest zaangażowanie społeczne, trudne do uzyskania bez udziału LGD.

Reforma musi zakładać uproszczenie procedur, ograniczenie formalizacji oraz skrócenie obsługi wniosków, licząc czas od ich złożenia do podpisania umowy o przyznaniu wsparcia. Należy zmierzać do wyeliminowania powielania czynności na różnych poziomach weryfikacji i nakładania nadmiernych wymogów administracyjnych na LGD oraz wnioskodawców. Uproszczenie nie będzie jednak prowadzić do ograniczenia niezbędnych mechanizmów kontroli, monitorowania i zarządzania ryzykiem, zapewniających prawidłowe i bezpieczne finansowo wdrażanie środków.

Wskazane jest także jak najszybsze podjęcie dyskusji dotyczącej rozwiązań informatycznych dla LGD, które będą ułatwiały obsługę wielosektorowych RLKS, m.in. przez ograniczenie rozproszenia narzędzi oraz eliminację powielania niektórych czynności, a także zapewnienie LGD bieżącego dostępu do danych wdrożeniowych.

6. Lokalne strategie rozwoju skoncentrowane na kluczowych przedsięwzięciach

Do elementów koniecznej reformy należy też zmiana zasad przygotowania LSR. Opracowywane strategie powinny uwzględniać specyfikę i skalę tego instrumentu, koncentrować się na konkretnych przedsięwzięciach (rozumianych jako wiązki projektów), wybranych jako szczególnie istotne dla danej społeczności.

W tym kontekście kluczowe jest także zapewnienie, aby instytucje zarządzające poszczególnymi rozdziałami mogły podjąć decyzje o udostępnieniu LGD szerokiego wachlarza działań do wyboru, wpisujących się w cele różnych polityk UE.

Z jednej strony możliwy zakres interwencji RLKS powinien być zdefiniowany na tyle rozlegle, aby pozostawić miejsce na faktyczną oddolność strategii, z drugiej poszczególne LGD powinny dokonać wyboru i ograniczyć LSR do kilku przedsięwzięć najważniejszych, które będą wykonalne przy dostępnym budżecie i w określonych ramach czasowych.

7. Reformę RLKS należy rozpocząć już dziś

Instrument RLKS powinien wejść w nową perspektywę zreformowany. Stąd, pomimo braku części ostatecznych rozstrzygnięć dotyczących istotnych dla RLKS kwestii, istnieje konieczność podjęcia prac już teraz. Prace te powinny być prowadzone z aktywnym udziałem samorządów województw, z uwzględnieniem doświadczeń wszystkich instytucji zarządzających i doświadczeń LGD oraz pozostałych interesariuszy. Przygotowanie nowej perspektywy powinno obejmować kompleksowy przegląd przepisów krajowych (ustaw, wytycznych, wzorów umów) oraz opracowanie propozycji zmian systemowych, które uproszczą wdrażanie RLKS i ograniczą zbędne obciążenia. W ramach Podkomitetu ds. RLKS powołano zespoły zadaniowe, złożone z przedstawicieli wszystkich podmiotów zaangażowanych we wdrażanie tego instrumentu, które pracują nad wskazanymi zagadnieniami.